

ÇEKİN TEDAVÜLE SUNULMASI ve DEVRİ

Doç. Dr. Ömer ÖZKAN*

Av. Elmas GÜNER**

ÖZ

Çekin tedavüle çıkarılması, çekten kaynaklına hakkın ne zaman doğduğunun belirlenmesi açısından önemli olup; çekin tedavüle çıkarıldığı anın belirlenmesi, özellikle lehtarın çek üzerinde hak sahibi olması, keşidecinin ölümü, iflası fiil ehliyetini kaybetmesi gibi hallerde büyük önem arz eder. Çekin ekonomik ve ticari hayattaki rolünü yerine getirebilmesi için öncelikle çekin tedavülünün ve devrinin doğru bir biçimde yapılması gerekmektedir. Bu makalemizde çekin tedavüle sunulması ve devri ayrıntılı olarak incelenecektir.

ANAHTAR KELİMELELER: Çek, Çekin Tedavülü, Çekin Devri

THE CHECK BEING PUT IN CIRCULATION AND THE CYCLE

ABSTRACT

The check being put in circulation is important for determining the time of prerogative originated from the check; therefore has a great importance in situations when especially for the beneficiary to hold a right on check in case of the death, the bankruptcy or the loss of capacity of the drawer. For the check to be able to carry out its economic and commercial role in life, the primary thing is being put in circulation and to be properly cycled. In this article, check being put in circulation and the cycle will be analyzed in detail.

KEY WORDS: Check, Circulation of Checks, Cycle of Checks

GİRİŞ

Çek, TTK'nın Kıymetli Evrak'a ilişkin Üçüncü Kitabının Dördüncü Faslında "Kambiyo Senetleri" başlığı altında poliçe ve bono ile birlikte düzenlenmiş bulunan kıymetli evrak vasfını haiz senetlerden biridir. Türk Hukukunda çeke ilişkin temel kaynak TTK'dır.

Bununla birlikte, TTK hükümlerinin çeke ilişkin tüm sorunları çözmeye yetersiz

* İstanbul Ticaret Üniversitesi Hukuk Fakültesi, ozkanhukuk@hotmail.com

** Avukat İstanbul Barosu, eguner@tmsf.org.tr

kalması nedeniyle özellikle çek kullanımı hakkındaki esasları, çek hamillerinin korunmasına dair tedbirleri ve uygulanacak müeyyidelerin düzenlenmesi için hazırlanan 19.03.1985 tarih ve 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun 03.04.1985 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Kanunun kendisinden beklenen faydayı sağlayamaması ve uygulamada çıkan sorunlar nedeniyle daha kapsamlı bir kanun hazırlanması ihtiyacı doğmuş ve bu kapsamda çek defterlerinin içerikleri, çekin düzenlenmesi, kullanımı, çek hamillerinin korunmaları ve kayıt dışı ekonominin denetim altına alınması önlemlerine katkıda bulunmaya ilişkin esaslar ile çekin karşılıksız çıkması ve belirlenen diğer yükümlülükler aykırılık hallerinde ilgililer hakkında uygulanacak yaptırımları belirlemek amacıyla hazırlanan 14.12.2009 tarih ve 5941 sayılı Çek Kanunu, 20.12.2009 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Çek, ekonomik ve ticari hayatta çeşitli yararlar sağlamakta ve önemli ihtiyaçları karşılamaktadır. Her şeyden önce çek bir ödeme aracıdır. Gelişmiş batı ülkelerinde ödemelerin çok büyük bir kısmı çekle yapılmaktadır.

Bu çalışmamızda ülkemizin, ekonomik ve ticari hayatımızda son derece önemli yer tutan çekin, nasıl tedavüle çıkarılacağı, çek türleri, çek türlerine göre devrinin nasıl yapılacağı konularına değinilecektir.

1. ÇEKİN TEDAVÜLE ÇIKARILMASI

1.1. Genel Olarak

Çekin tedavüle çıkarılması, çekten kaynaklı hakın ne zaman doğduğunun belirlenmesi açısından önem arz etmektedir¹. Çekin tedavüle çıkarıldığı anın belirlenmesi, özellikle lehtarın çek üzerinde hak sahibi olması, keşidecinin ölümü, iflası fiil ehliyetini kaybetmesi gibi hallerde büyük önem arz eder. Çekin tedavülü, keşidecinin çeki doldurup imzaladıktan sonra zilyetliğini başka bir kimseye intikal ettirmesiyle sağlanır². Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 02.04.1981 tarihli kararında bu hususu açıkça belirtmiştir³.

¹ Abuzer Kendigelen, *Çek Hukuku*, İstanbul, 2006, s. 139.

² Hasan Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Ankara, 2007, s. 222.

³Y11HD, 02.04.1981, 628-1956 sayılı kararında, "...TTK m. 559 uyarınca kıymetli evrakın devri için öncelikle senet üzerinde zilyetliğin devri zorunludur. Senet zilyetliğinin devri ise, her şeyden önce, senette yer alan hak ve senet zilyetliğinin devrini içeren aynı bir sözleşmeyi gerektirir. Zilyetlik anlaşmasının hukuki sonuç doğurabilmesi için, senet zilyetliğinin karşı yana geçmesine bağlıdır." denmiştir. Bkz. Kendigelen, s. 141.

Çek üzerinde lehtarın hak sahibi olabilmesi için, keşideci ve lehtar arasında zilyetlik anlaşması olması ve çekin zilyetliğinin lehtara geçirilmesi gerekmektedir⁴. Ancak zilyetlik anlaşması olmaması halinde çeki imzalayan keşideci yarattığı bu hukuki görünüşün sonuçlarına katlanmakla yükümlü olacak ve bu nedenle çeki iyi niyetle iktisap eden sonraki kişilere karşı teslim sözleşmesinin bulunmadığı defini ileri süremeyecektir⁵.

Bu kapsamda, örneğin keşideci, çeki tüm unsurları ile doldurup imzalamış olsa bile, çeki lehtara vermeden bankaya iade etmesi durumunda, çek üzerinde adı yazan lehtar, çekin henüz zilyetliğini iktisap etmediği için hak sahibi sıfatını kazanamadığından, keşideciye karşı temel borç ilişkisi haricinde, çek ile ilgili herhangi bir talep ileri süremeyecektir⁶.

1.2. Çekin Boş veya Kısmen Doldurularak Tedavüle Çıkarılması

Çek, keşidecisi tarafından sadece imzalanıp diğer unsurlar boş bırakılarak veya imza ile birlikte bazı unsurlar doldurulmak suretiyle tedavüle çıkarılabilir. TTK m. 730/III hükmünün yollamasıyla TTK m. 592 hükmüne göre tedavüle çıkarılırken kısmen boş bırakılmış olan çek, keşideci lehtar arasındaki anlaşmaya aykırı şekilde doldurulsa bile buna ilişkin kişisel defiler çek hamiline karşı ileri sürülemez. Şu kadar ki hamil çeki kötü niyetle iktisap etmiş veya iktisap anında ağır kusuru bulunsun⁷.

Çekte boş bırakılan yerlerin tedavülden önce doldurulması mümkün olup lehtarın, çek bedeli dahil, anlaşmaya aykırı doldurulduğu iddiasını yazılı belge ile kanıtlaması gerekir ve bu konuda bilirkişi incelemesi yapılamaz⁸. Ancak açık çek, örneğin keşide tarihi boş bırakılan ve doldurulmadan bankaya ibraz edilen çek, çek hükmünde değildir. Dolayısıyla karşılığı bulunmasa da karşılıksız çek suçunu oluşturmaz.

1.3. Çekin Tedavüle Çıkarıldıktan Sonra Keşidecinin Kişisel Durumunda

Meydana Gelen Değişikliklerin Çeke Etkisi

1.3.1. Keşidecinin Ölümü

TTK m. 712 hükmü gereğince, çek geçerli olarak düzenlenip, tedavüle çıkarılıp, lehtar veya hamile verildikten sonra keşidecinin ölümü çekin geçerliliğini etkilememektedir. Ayrıca

⁴ Kendigelen s. 141, Pulaşlı s. 222.

⁵ Kendigelen, s. 142.

⁶ Pulaşlı, s. 222.

⁷ Pulaşlı, s. 223.

⁸ Y12HD 23.04.1981, 2745-4144.

keşidecinin ileri tarihli çek düzenlemesi ve çekte yazılı vade tarihinden önce ölmesi halinde de çekin geçerliliği etkilenmeyecektir⁹.

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 01.12.2000 tarihli kararında, “çekin asli unsurlarından olan keşide tarihi, gerçek keşide tarihinden sonraki bir tarih olarak da yazılabilir. Bu takdirde ibraz süresi uzatılmış olmaktadır. Bu durum çekin kambiyo senedi olma vasfını etkilemez. Somut olayda takip konusu çeklerde keşide tarihinden önce keşidecinin ölmüş olması, yukarıda açıklanan ilkeler doğrultusunda sonuca etkili olamayacağından aksine düşüncelerle takibin iptaline karar verilmesinin isabetsiz olduğu” belirtilmiştir¹⁰.

1.3.2. Keşidecinin Fiil Ehliyetini Yitirmesi

TTK m. 712 hükmü, çekin tedavüle çıkarıldıktan sonra, keşidecinin fiil ehliyetini kaybetmesinin, ölümde olduğu gibi çekin geçerliliğini etkilemeyeceğini öngörmektedir. Burada önemli olan keşidecinin çeki düzenleyip lehtar veya hamile verdiği anda fiil ehliyetine sahip olmasıdır¹¹.

1.3.3. Keşidecinin İflası

TTK m. 712 hükmü, keşidecinin çek tedavüle çıktıktan sonra iflas etmesi halinde çekin geçerli olacağını öngörmüştür. Keşidecinin iflası halinde TTK m. 645/I, TTK m. 730/XV’deki hükümlerin uygulanması söz konusu olur. Buna göre keşidecinin iflası halinde, çek karşılığı hamile geçer ve BK m. 461/III hükmünün istisnası teşkil eder¹².

Ancak çek muhatabının iflası halinde TTK m. 712 hükmü uygulanmaz ve hamil keşideciye senet bedeli için başvurabilir. Fakat hamil çek tutarının tamamını keşideciden tahsil edemezse, tahsil edilmeyen kısım için iflas eden muhatap bankanın iflas masasına alacağını yazdırabilecektir¹³.

2. ÇEKİN DEVRİ

2.1. Genel Olarak

Ödeme aracı olarak düzenlenen çekte kabul yasağı olması nedeniyle çek muhataba kural olarak ödeme amacı ile ibraz edilecek ve karşılığı bulunması halinde muhatap tarafından

⁹ Pulaşlı, s. 224, Kendigelen, s. 143.

¹⁰ Y12HD 01.02.2000, 15786-18942.

¹¹ Kendigelen, s. 143, Pulaşlı, s. 224.

¹² Pulaşlı, s. 224.

¹³ Pulaşlı, s. 225.

ödenecektir. Bu amaçla çekin ibrazında ödeneceği kuralı benimsenmiş ve bu kurula aykırı kayıtların da yazılmamış sayılacağı kabul edilmiştir¹⁴.

Çek hamilinin, bir an önce çeki muhatabına ibraz etmesi ve ödenmemesi halinde kendisine tanınan yasal müracaat haklarını kullanmayı tercih etmesi bekleneceğinden, çekin tahsil amacına yönelik olarak tahsil cirosu ile bankaya devredilmesi gündeme gelebilir.

Bununla birlikte çekin ibraz süresi içinde dahi devir kabiliyeti engellenmemiş bilakis buna ilişkin özel düzenlemeler yapmıştır. Hukuk sistemimizde ileri tanzim tarihli çek uygulamasının da çok yaygın olması nedeniyle bu tür çeklerin üzerinde yazılı tanzim tarihine kadar birçok kez el değiştirdiği görülmektedir. Ayrıca çekin bu şekilde devri yanında, miras, cebri icra, birleşme gibi irade dışı külli ya da alacağın temlik gibi cüzi halefiyet yolları ile devredilmesi söz konusu olabilir¹⁵.

Çek poliçe gibi kanunen emre yazılı kıymetli evraktır¹⁶. Açıkça emre kaydını içermese bile kanunen emre yazılı sayılır.¹⁷ Ancak çeki “emre yazılı değildir” anlamında bir yazının yazılması halinde, çek nama yazılı çek olur. Ayrıca çekler, poliçe ve bonodan farklı olarak hamiline de düzenlenebilir. Böylece çekler; emre, nama ve hamiline yazılabilmekte ve devirleri farklı şekillerde olmaktadır¹⁸.

Ayrıca Çek Kanunu m. 2/6 hükmü¹⁹ yeni çek türleri oluşturulmuştur. Bu düzenleme ile yeni bir ayırım getirilerek, tacir çeki, tacir olmayan çeki ve hamiline düzenlenecek çek hesabı açılacağı ve bu türlere göre çek karnesi bastırılacağı belirtilmiştir.

Ancak tacir çeki ve tacir olmayan çekin unsurları, devri şekli, defî düzeni, ödenmemeye ilişkin hukuki rejim, çekin karşılıksız çıkması durumunda yapılacak işlemler ve takip hukuku

¹⁴ Kendigelen, s. 144.

¹⁵ Kendigelen, s. 145.

¹⁶ Pulaşlı, s. 225, Reha Poroy ve Ünal Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul, 2006, s. 268, Naci Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara 1999, s. 279, İsmail Kayar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara, 2005, s. 173

¹⁷ Poroy/Tekinalp, s. 268.

¹⁸ Pulaşlı, s. 226, Kınacıoğlu, s. 279.

¹⁹ Çek defterlerinin baskı şeklini belirleyen esaslar, Maliye Bakanlığı, Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliğinin görüşü alınarak, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nca Resmî Gazete'de yayımlanacak tebliğle düzenlenir. Tacir olan ve tacir olmayan kişilere verilecek çekler ile hamiline düzenlenecek çekler, açıkça ayırt edilebilecek biçimde bastırılır. Hamiline düzenlenecek çekler için sadece bu çeklere ilişkin işlemlerin işlendiği ayrı çek hesapları açılır. Hamiline düzenlenecek çeklerde, hamiline çek defteri yapraklarının kullanılması gerekir. Çek yapraklarının üzerinde “hamiline” ibaresi matbu olarak yer alır.

açısından bir fark bulunmamaktadır. Fark hesap açtıran kişilerin niteliği ile çeklerin rengi ve ebatına ilişkindir²⁰.

2.2. Nama Yazılı Çekin Devri

Çek kanunen emre yazılı senetlerden olduğu için nama yazılı hale getirilmesi ancak açıkça “menfi emre” kaydı konulmakla, yani TTK m. 700/II hükmü ifadesiyle, “emre yazılı değildir” kaydıyla veya buna benzer bir kayıtle “muayyen bir kimse lehine ödenmesi şart kılınmakla” mümkündür. Kanun koyucu menfi emre kaydı için özel bir şekil aramamış “emre yazılı değildir” ibaresine benzer bir ibareyi yeterli gördüğü için çekin nama yazılı hale getirilmesi farklı ibarelerle de sağlanabilmektedir²¹.

Nama yazılı çekin devri alacağın temliki ile mümkündür. Devir için yazılı devir beyanı ve çekin teslimi gerekir²². Bu durumda devrin gerek şekli, gerek hukuki sonuçları hakkında alacağın temlikine ilişkin hükümler (BK m. 162 vd.) uygulanır. Dolayısıyla ilke olarak devreden, çek bedelinin karşılıksız çıkması halinde hamile karşı bir garanti sorumluluğu bulunmadığı gibi, keşideci de devredene karşı haiz olduğu tüm kişisel defilerini, devralana karşı herhangi bir sınırlama ile karşılaşmaksızın ileri sürebilecektir²³.

Nama yazılı çekin ciro yoluyla devri mümkün değildir. Nama yazılı çek üzerine yapılan cironun hiçbir hukuki sonucu yoktur²⁴.

Nama yazılı çekte keşideci, yalnızca doğrudan doğruya, münasebeti bulunan şahsa karşı kambiyo taahhüdü dolayısıyla sorumluluk üstlenir²⁵.

Menfi emre kaydının mutlaka çek metninde yer alması zorunlu değildir. Dolayısıyla çek metninde keşidecinin imzasının kapsadığı herhangi bir yerde geçen ve çekin emre yazılı olmadığını gösteren ibareler de yine çekin nama yazılı hale getirmek bakımından gerekli ve yeterlidir²⁶.

²⁰ Şükrü Yıldız, “5491 sayılı (Yeni) Çek Kanunu’nun Çek Hukukuna Etkileri”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y:9, S:18, 2010, s.76.

²¹ Kendigelen, s. 145.

²² Kayar, s. 173, Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı, Abuzer Kendigelen ve Arslan Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul, 2006, s. 210.

²³ Kendigelen, s. 150, Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 210.

²⁴ Ergun Tuna, **Ticaret Hukuku Prensipleri**, İstanbul, 2000, s. 299, Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 211.

²⁵ Kınacıoğlu, s. 282.

²⁶ Kendigelen, s. 148.

2.3. Emre Yazılı Çekin Devri - Ciro

2.3.1. Genel Olarak

Açıkça emre kaydını içermese dahi belirli bir kişi lehine keşide edilen çek, çek kanunen emre yazılı kıymetli evrak olduğu için bu niteliği kendiliğinden kazanır. Emre yazılı çek için “emre yazılıdır” kaydına ihtiyaç bulunmamakla birlikte kimin lehine düzenlendiğinin belirtilmesi ve lehine düzenlenen kişinin de gerçek veya tüzel kişi olması gerekir.

Buna göre lehtar olan tüzel kişinin ticaret unvanının, dernek, vakıf veya bir kamu tüzel kişininin de adının lehtar hanesinde doğru olarak yer alması gerekir. Yer almaması durumunda, doktrinde Öztan, Reisoğlu, Pulaşlı ve Eriş ile Yargıtaya²⁷ göre, çekte lehtarın bulunması, TTK m. 692 hükmünde zorunlu unsur olarak belirtilmediği için çekin geçerliliğini etkilemeyecek ve TTK m. 697/III hükmüne göre böyle bir çekin hamiline yazılı bir çek olarak kabul edilmesi gerekecektir. Buna karşılık doktrinde Teoman ve Kendigelen, çekteki lehtar kısmının geçersiz şekilde doldurulmuş olması halinde çekin hamiline yazılı bir çek olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığını, çekin geçerli unsurlarının bulunmaması sebebiyle geçersizlik yaptırımına maruz kalması gerektiğini belirtmektedirler²⁸.

Emre yazılı çekler genel olarak alacağın temlikinden ziyade ciro ve teslim yoluyla devrolunur. Bu devir ciro ve teslimden ayrı olarak, miras ve cebri icra ve alacağın temliki yolu ile yapılabilir²⁹.

Emre yazılı olarak düzenlenen çekin devri ve bu devrin sonuçları ciroya ilişkin hükümler çerçevesinde olur. Geçerli bir devirden söz etmek için cironun yanı sıra çekin teslimi zorunludur³⁰. Her ne kadar TTK m. 700/I’de teslimden söz edilmekte ise de maddede geçen teslim ibaresinin TTK m. 559/I kapsamında zilyetliğin nakli olarak anlamak gerekir. Nitekim yeni TTK’da “teslim” ibaresi yerine “zilyetliğin devri” ibaresi kullanılmıştır³¹.

2.3.2. Cironun Hukuki Niteliği ve Şekli

Ciro emre yazılı senetten doğan hakları başkasına devretmek, rehnemek veya senetteki alacağın tahsili amacıyla senet hamilinin yazı ile tespit ve imzası ile teyit ettiği beyandır.

²⁷ Y11HD, 07.02.1989, 3732-59 sayılı, Y12HD, 30.01.2001, 334-1395, Y11HD, 29.04.1994,2486-3462 sayılı kararlar,

²⁸ Kendigelen, s. 154.

²⁹ Gönen Eriş, **Açıklamalı – İctihatlı Uygulamalı Çek Hukuku**, Ankara, 2004, s. 142.

³⁰ Poroy/Tekinalp, s. 268, Kınacıoğlu, s. 280, Kayar, s. 173, Tuna, s. 300, Abdullah Çetin Oğuzoğlu ve Özkan Oğuzoğlu, **Açıklamalı-İctihatlı Bono ve Çek Sorunları**, İstanbul, s. 60, Pulaşlı, s. 226.

Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 211.

³¹ Kendigelen, s. 155.

Hamil ciro ile senetteki haklarını borçludan almak ve borçluya da hamilin göstereceği kişiye ödemek yetkisini vermektedir³².

Ciro, birisi çek kendisine ciro yoluyla devredilen kişiye çek bedelini muhataptan tahsil etmesinden, diğeri ise muhatabın, keşidecinin kural olarak kendi nezdinde bulundurduğu parasını ciro edilen kişiye ödemesinden oluşan çifte yetkilendirme işlemidir³³. Giro şerhinden aksi anlaşılmadıkça ciro ve çekin teslimi ile çekten doğan tüm haklar ciro edilene geçer³⁴.

Emre yazılı çeklerin cirosu, tam ciro ve beyaz ciro şeklinde yapılabilir³⁵. Tam ciroya isme ciro da denmektedir³⁶. Bu çifte yetkilendirme şayet ciro edilen kişinin adını da içerirse tam ciro, lehine ciro edilen kişinin adını içermezse beyaz ciro olarak adlandırılır³⁷. Giro, Ayşe Aydın'a ödeyiniz, (imza) Ali Yılmaz şeklide yapılması halinde tam ciro, kime ödeneceği belirtilmeden, ödeyiniz, (imza) Ali Yılmaz şeklide yapılması halinde ise beyaz ciro, olacaktır.

Beyaz ciro iki şekilde yapılabilir. Giro eden hiçbir şey yazmayarak sadece bir imza ile ciro yapabilir veya çekin beyaz ciro ile verildiğini belirten bir açıklığı içeren ciro işlemi de yapılabilir³⁸. TTK m. 701/III hükmü “hamiline” yapılmış ciroyu beyaz ciro olarak kabul etmektedir.

Beyaz ciro temlik cirosu hükmündedir, ancak bu hususun aksinin yazılı delil ile ispatı mümkündür³⁹. Alacağın temlikinden farklı olarak cironun mutlaka çek üzerinde yapılması yani yazılı olması ve cironun tarafından imzalanması gerekir⁴⁰. Parmak izi ile veya imzanın mühürle yahut benzer bir aletle atılarak ciro yapılması mümkün değildir⁴¹.

Ciro şerhi uygulamada genellikle çekin arka yüzüne yazılmak suretiyle yapılır, ancak bu şart değildir. Çekin arka yüzü ya da çekte yer kalmaması halinde buna ilave edilecek bir kağıt (alonj) üzerinde de cironun yapılması mümkündür⁴².

Çekin ön yüzüne ciro yapılması uygulamada çok raslanmamakla birlikte, başka bir anlama gelmeyecek şekilde açık yapılması halinde geçerli kabul edilmelidir⁴³.

³² Eriş, s. 142.

³³ Kendigelen, s. 156.

³⁴ Pulaşlı, s. 226.

³⁵ Fırat Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara, 2008, s. 110, Pulaşlı, s. 226, Kendigelen, s. 156, Kınacıoğlu, s. 281.

³⁶ Öztan, s. 110.

³⁷ Öztan, s. 110, Pulaşlı, s. 138, Kendigelen, s. 156, Oğuzoğlu/Oğuzoğlu, s. 62, Tuna, s. 300.

³⁸ Öztan, s. 110, Kendigelen, s. 156.

³⁹ Pulaşlı, s. 112.

⁴⁰ Öztan, s. 110, Pulaşlı, s. 138.

⁴¹ Eriş, s. 143.

⁴² Öztan, s. 110, Pulaşlı, s. 138, Kendigelen, s. 156, Eriş, s. 143.

Ancak çekin ön yüzüne sadece imza atılarak beyaz ciro yapılması mümkün değildir. Zira çekin ön yüzüne atılan salt imza, TTK m. 613/III hükmü gereğince keşideci lehine verilmiş aval hükmündedir⁴⁴. Ancak bunun aksinin ispatı mümkün olup iddia edenin ispatını gerektirir⁴⁵.

Cironun, isim, tarih veya bedel ihtiva etmesi gerekmemektedir⁴⁶. Ancak tarihin belirtilmesi ciro zincirinin daha kolay tespit edilmesi açısından faydalıdır⁴⁷.

Ciro, çekin devrini sağlayan mücerret bir işlem olduğundan, kanun koyucu herhangi bir kayıt ve şarta tabi tutulmasına imkan vermemiş, bu tür kayıt ve şartların yazılmamış sayılacağı esasını benimsemiş buna karşılık ciroyu geçerli kabul etmiştir.

Çekte hakkın devir ve dermeyanı ancak çekte zilyet bulunmakla mümkün olduğundan çekte var olan hakkın bölünerek devri ve kalanının muhafazası veya bir başkasına devri söz konusu olamayacağından, kısmi ciro batıl sayılmıştır⁴⁸.

2.3.3. Ciro Yapılabilecek Kişiler

Usulüne uygun olarak keşideci tarafından düzenlenen çek, lehtara verilmekle tedavüle çıkar ve ciroyu yapacak kişi de çekin ilk hamili sayılan lehtardır⁴⁹.

Tüzel kişi tarafından yapılacak cironun yetkili organca yapılması gerekir. Cirodaki imza yetkili organ imzası değilse veya temsilci tarafından atılmamışsa ciro tüzel kişiyi bağlamaz⁵⁰.

Bir çekin kaç defa ciro edilebileceği konusunda herhangi bir sınır yoktur. Çek keşideci dahil olmak üzere çek nedeniyle daha önce kambiyo ilişkisine girmiş herhangi bir kişiye ciro edilebilir ve bu kişilerin de çeki tekrar ciro etmek suretiyle tedavüle koymaları mümkündür⁵¹.

Poliçeden farklı olarak çekte sadece muhatabın cirosuna izin verilmemiş ve bir istisna dışında TTK m. 701/IV hükmü ile muhatap lehine yapılan ciro makbuz hükmünde sayılmıştır⁵². Çek bir ödeme aracı olduğuna ve esasında muhatap nezdinde mevcut olan karşılığın ödenmesini sağlamak için keşide edildiğine göre, muhatap lehine yapılan cironun

⁴³ Pulaşlı, s. 138, Kendigelen, s. 156.

⁴⁴ Pulaşlı, s. 138, Öztan, s. 110, Kendigelen, s. 156, Eriş, s. 143.

⁴⁵ Eriş, s. 143.

⁴⁶ Öztan, s. 110, Pulaşlı, s. 138.

⁴⁷ Pulaşlı, s. 138.

⁴⁸ Kendigelen, s. 158, Tuna, s. 301.

⁴⁹ Pulaşlı, s. 229, Öztan, 108.

⁵⁰ Öztan, s. 109.

⁵¹ Kendigelen, s. 159, Pulaşlı, s.229.

⁵² Kendigelen, s. 162, Pulaşlı, s. 229, Tuna, s. 301, Poroy/Tekinalp, s. 269, Öztan, s. 270.

ancak bir makbuz niteliğine haiz olabileceği düşünülmüş ve böylece muhatabın çeki yeni bir ciro ile tekrar tedavüle koyması engellenmek istenmiştir⁵³.

Muhataba yapılan ciro sonucunda çek, kambiyo senedi niteliğini yitirmekte ve makbuz hükmünde bir belgeye dönüşmektedir. Dolayısıyla ortada muhatap banka tarafından ciro yolu ile devredilebilecek bir çek kalmamaktadır. Ciro emre yazılı senetlere özgü bir devir şekli olduğundan ve “makbuz” bir hakkı içermediğinden ne temlike ne de ciroya konu olabilmektedir⁵⁴.

Muhataba yapılan cironun makbuz hükmünde sayılması sadece çekin ödendiğine yönelik bir karine oluşturur ve aksi yani ciroya rağmen çek bedelinin ödenmediği hamil tarafından iddia ve ispat edilebilir⁵⁵.

Muhatap lehine yapılan cironun makbuz hükmünde sayılmasının tek istisnası muhatabın birden fazla şubesi olması halinde, cironun çekin keşide edildiği şubeden başka bir şubeye yapılması halidir.

Her ne kadar üzerine çek keşide edilen şube dışında bir şubeye yapılan ciro makbuz hükmünde değilse de, olağan bir cironun cirantaya sağladığı imkanları da tam olarak muhatap bankaya tanınamaktadır. Gerçekten böyle bir şube de çeki ancak ödeme amacı ile üzerine çek keşide edilen şubeye ibraz edilebilecek ve bu bağlamda en fazla yine makbuz hükmünde sayılabilecek bir ciro yapabilecektir. Bunun dışında üçüncü kişiler lehine yapılan bir ciro TTK m. 701/II hükmü uyarınca batıl olacaktır⁵⁶.

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 21.05.1998 tarihli kararında, “...takip dayanağı çeklerin muhtelif cirolarla el değiştirdiği ve sonunda (...Bankası TAŞ Bayrampaşa Şubesine) ciro ile intikal ettiği görülmüştür. Anılan takip alacaklısı, aynı zamanda muhatap banka sıfatını taşımaktadır. TTK m. 701/IV maddesindeki istisnalardan olayda söz edilemez. Zira, çek muhatap bankanın başka bir şubesine ciro edilmiş değildir. TTK m. 701/IV maddesi gereğince muhatap lehine ciro yalnız makbuz hükmündedir. Muhatap kendisine ciro edilen çeki yaptığı ödemenin makbuzu olarak alıkoyabilir. Muhataba cironun makbuz hükmünde sayılmasının sonucu ise, böyle bir cironun bir temlik cirosunun fonksiyonlarını ifa etmesi imkanının kalmamasıdır. Dolayısıyla, muhataba ciro sonucunda muhatap bankaya çekte yazılı hakkın intikali söz konusu olmaz. Çek muhataba ciro ve teslim edilmekle tedavül yeteneği

⁵³ Kayar, s. 174, Kendigelen, s. 162, Öztan, s. 270.

⁵⁴ Pulaşlı, s. 230 vd.

⁵⁵ Kendigelen, s. 162.

⁵⁶ Kendigelen, s. 164.

sona erer. Muhatabın makbuz niteliğinde bu belgeye dayanarak karşılığı olmadığından bahisle ve kambiyo senetlerine özgü yolla takip yapması mümkün bulunmayıp, bu aşamada alacağın tahsil edilip edilmeyeceği yargılamayı gerektirir. O halde itirazın kabulü gerekirken yazılı gerekçe ile reddi isabetsizdir....” denmiştir⁵⁷.

Muhatabın cirosuna ilişkin getirilen bu düzenleme, aynı şekilde muhatabın lehtar olarak gösterildiği çekler açısından da geçerlidir. Bu nedenle muhatap böyle bir çeki ciro ederek kambiyo ilişkisine dahil olamaz. Aksi takdirde yapılan ciro geçersiz sayılacaktır⁵⁸.

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 03.12.1984 tarihli kararında, “...Bir çekin tedavülüne son verecek ve onu ödeyecek olan muhatap banka lehine çek düzenlenmesini önleyen bir yasa hükmü yoktur. Ancak muhatap banka aynı lehtar durumunda olsa bile ciro yolu ile çeki devredemez. Devreder ise, bu şerhe göre zilyedi olacak kişi yetkili hamil ve alacaklı sıfatını kazanamaz. Zira TTK m. 701 maddesi muhatap bankanın cirosunu geçersiz saymıştır. Keza anılan maddenin son fıkrası yetkili hamilin muhatap bankaya cirosunu geçerli saymakla beraber, ancak makbuz hükmünde olacağını...” belirtmiştir⁵⁹.

2.3.4. Cironun Türleri

Çekte ciro, ya çekte olan hakkın bir başka kimseye devri ya da yazılı bedelin tahsili amacıyla bir kimseye yetki verilmesi için yapılır. İlk halde temlik, ikinci halde tahsil cirosu söz konusudur⁶⁰.

Kanun koyucu çekte temlik ve tahsil cirolarını açıkça kabul etmekle birlikte, poliçe ve bonodan farklı olarak, rehin cirosuna izin vermemiştir⁶¹. Çekte rehin cirosuna izin verilmemesinin sebebi çekin bir ödeme aracı olması, görüldüğünde ödenmesinin gerekmesi ve kısa ibraz sürelerine tabi olmasıdır⁶². Öte yandan her ne kadar çekin açık bir rehin cirosu ile temlik imkanının önü kapanmışsa da, bir inaçlı işlem gereği temlik cirosuyla teminat amaçlı verilmesine herhangi bir engel yoktur⁶³.

⁵⁷ Y12HD, 21.05.1998, 4741-5796 sayılı karar

⁵⁸ Kendigelen, s. 164.

⁵⁹ Y12HD, 03.12.1984,9238-2511 sayılı karar

⁶⁰ Kendigelen, s. 165, Tuna, s. 302, Öztan, s. 271.

⁶¹ Yıldız, s. 80, Kınacıoğlu, s. 281, Kendigelen, s. 165, Poroy/Tekinalp, s. 270, Tuna, s. 302, Öztan, s. 272, Pulaşlı, s. 227.

⁶² Tuna, s. 302, Kendigelen, s. 166, Yıldız, s. 80.

⁶³ Kendigelen, s. 166.

2.3.4.1. Temlik Ciro

Temlik ciro, çekte yer alan hakkın bir başka kişiye devri amacını güder. Beyaz veya tam ciro şeklinde yapılabilecek bu tür cironun geçerli olabilmesi için herhangi bir açıklamaya, cironun temlik ciro olduğuna ilişkin bir kayda ihtiyaç yoktur. Dolayısıyla herhangi bir kayıt içermeyen ciro temlik ciro hükmündedir⁶⁴.

Bununla birlikte, çeki bir tahsil ciro ile devralan kişi kanun gereği yine ancak bir tahsil ciroyuyla çeki devredebileceğinden onun yapmış olduğu ciro herhangi bir kaydı içermese dahi bu ciro temlik ciro niteliği taşımaz, böyle bir cironun geçersizliğine hükmetmek yerine tahsil ciro olarak kabul etmek gerekir⁶⁵.

Temlik cirosunda, ciro ve teslimle çekten doğan tüm haklar kayıtsız ve şartsız ciro edilene geçer. Alacağın temlikinden farklı olarak çeki devreden hakları ile çeki devralanın hakları farklı olabilir. Örneğin, kişisel defiler, cirantanın şahsına karşı ileri sürülecek, kumar irade fesadı (hata, hile, tehdit), muvazaa, hukuki ayıp, vade uzatma vs. gibi defiler iyi niyetli hamile karşı ileri sürülemeyecektir. Bu durumda, çeki ciro ve teslim ile devralan iyiniyetli hamil, çeki devreden cirantadan daha kuvvetli ve etkili bir hakka sahip olmaktadır⁶⁶.

Çeki ciro ve teslim ile devralan hamil, çekten doğan hakları iktisap ettiği için çekten doğan mutlak defileri de ciro edene ve çek alacaklılarına karşı ileri sürebilir⁶⁷.

Temlik cirosunun; temlik (TTK m. 596), teşhis (TTK m. 598) ve teminat (TTK m. 597) fonksiyonu vardır⁶⁸.

Temlik fonksiyonu; ciro ve teslim ile çekte yer alan hak ciro edilen kişiye devredilmiş olur (TTK m. 596/I)⁶⁹. Cironun yanı sıra çekin zilyetliğinin de ciro edilene geçirilmesi gerekir. Tek başına çekin ciro edilmesi, çekteki hakları devretmeyeceği gibi, ciro olmadan da çek zilyetliğinin devri çekteki hakları ciro edilene geçirmez⁷⁰.

Teşhis fonksiyonu; düzgün bir ciro zinciri ile çeki devralan kişi, şeklen meşru hamil sıfatını kazanır. Buna göre borçlu, çeki elinde bulunduran kişinin meşru hamil sayılıp sayılmayacağını ve dolayısıyla ona ödemede bulunulup bulunulmayacağını tespit ederken,

⁶⁴ Öztan, s. 146, Pulaşlı, s. 113, Kendigelen, s. 166.

⁶⁵ Kendigelen, s. 167 vd.

⁶⁶ Pulaşlı, s. 144.

⁶⁷ Pulaşlı, s. 144.

⁶⁸ Poroy/Tekinalp, s. 270, Kendigelen, s. 168, Pulaşlı, s. 113, Öztan, s. 143..

⁶⁹ Poroy/Tekinalp, s. 270, Kendigelen, s. 168.

⁷⁰ Pulaşlı, s. 143.

ciro zincirinin şeklen düzgün olup olmadığını incelemek zorundadır⁷¹. Buna karşılık TTK m. 713 hükmü gereğince imzaların geçerliliğini ayrıca tetkikle yükümlü değildir.

Bir kimse son ciro beyaz ciro olsa bile, kendi hakkı birbirine bağlı cirolardan anlaşılacak bir çeki elinde bulundurduğu takdirde yetkili hamil sayılır (TTK m. 702). Yani TTK m. 702 hükmü gereğince birbirine bağlı cirolar hak sahipliğine karine teşkil etmektedir. Ancak bu karinenin aksinin ispatı mümkündür. İspat yükü, şeklen hamil görünen kişiye ait olmayıp, ödeme yapmak durumunda olan borçludur. Karinenin uygulanabilmesi için, çeki elinde bulunduranın olması ve hakkının birbirine bağlı cirolardan anlaşılıyor olması gerekmektedir⁷².

Hakkı birbirine bağlı ciro, öncelikle ilk cironun lehtar tarafından yapılmış olmasını gerektirir. İlk ciroda lehtar imzası yoksa ciro zinciri düzensiz demektir.

Ciro zincirinde bir kopukluk olması halinde bu noktadan sonra yapılan diğer cirolar geçersiz olur. Çizilmiş cirolara hiç yazılmamış sayılır. Beyaz ciro, ciro zincirini bozamaz. Şeklen hamil görünmeyen bir kişinin yaptığı ciro geçersizdir. Yine çekin arka yüzünde bulunsa bile diğer cirolara çekte görünür şekilde bağlanmayan diğer cirolardan tamamen ayrı duran bir cironun devir fonksiyonundan söz edilemez⁷³.

Cirolar arasındaki bağlılığın kontrolü sadece şeklen yapılır. Arada bir imzanın sahte olması veya yetkisiz bir kimse tarafından atılmış bulunması, ciro zincirini bozamaz⁷⁴.

Şeklen hak sahibi görünen kişiden çeki iktisap eden kimse kötüniyetle veya ağır kusurla davranmamış olduğu takdirde, bu kazanımı korunur (TTK m. 704). Aksi durumda çeki iade etmek zorundadır.

Öte yandan, bir kimsenin düzgün bir ciro zinciri ile çeki almış olması kendisini ancak şeklen meşru hamil durumuna getirecektir. Oysaki maddi hukuk anlamında hak sahipliği için çekin iktisabında kötüniyetinin ve ağır kusurunun bulunmaması gerekir⁷⁵.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 29.01.2002 tarihli kararında, "...TTK m. 704 hükmü uyarınca davacının kendisinin yetkili hamil olduğunu kanıtlaması yanında, yeni hamilin çeki kötü niyetle iktisap etmiş olduğunu veya iktisapta ağır kusurunun bulunduğunu kanıtlaması gerekip, çeki elinde bulunduran davalı yeni hamil, çeki edinme nedenini kanıtlamakla

⁷¹ Poroy/Tekinalp, s. 270, Kendigelen, s. 168.

⁷² Öztan, s. 115.

⁷³ Öztan, s. 117.

⁷⁴ Öztan, s. 116.

⁷⁵ Kendigelen, s. 169.

yükümlü değildir. Aksi halin kabulü kıymetli evrakın mücerretlik ilkesini kaldırır...” denmiştir⁷⁶.

Cironun teşhis fonksiyonu hem çekin hamili hem de çek borçlusu lehine sonuçlar doğurur;

Hamil, çekte yazılı hakkı herhangi bir şekilde ispata gerek olmaksızın başkasına devredilir. Borçlu TTK m. 622/III hükmü gereğince çeklen yetkili hamile ödemede bulunmakla borcundan kurtulur. Son ciro beyaz ciro ise senedin hamili çeklen yetkili hamil sayılır, bu nedenle takip ve dava hakkına da sahiptir. Beyaz ciroyu tam ciro takip ederse, son ciroyu imzalayan kişi çeki beyaz ciro ile almış sayılır⁷⁷.

Teminat fonksiyonu; ciranta, kural olarak ciro edilene ve bunu takip eden diğer cirantalara karşı çekin ödenmemesi durumunda, çekin bedelinin ödenmesinden sorumludur. Ayrıca çekin bedelinin tahsili için kendisine müracaat edilmesine katlanmakla yükümlüdür. Her ciranta keşideci gibi müracaat borçlusu olarak sorumluluk altına girer ve buna cironun teminat fonksiyonu denir⁷⁸.

Teminat fonksiyonunda, cironun şeklinin önemi yoktur. Hem beyaz ciroda hem de tam ciroda teminat fonksiyonu vardır. Cirantanın cirosunun ve imzasının bulunması sorumluluk için yeterlidir⁷⁹. Ayrıca hukuken hak sahibi olmayıp çeklen hak sahibi olan kimsenin cirosu da onun çekten dolayı sorumlu olması sonucunu doğurur⁸⁰.

Bununla birlikte ciranta TTK m. 597 hükmü kapsamında ciroya ekleyeceği “işbu çek ciro ile devredilemez” veya “işbu çek emre değildir” gibi sorumsuzluk kaydı ile çekten doğan sorumluluğunu bertaraf etmesi mümkündür⁸¹. Bu durumda ciranta çekin kabul edilmemesi veya ödenmemesi halinde sadece kendisi ciro ettiği kişiye karşı sorumlu olur. Bu kişiden sonra gelenlere karşı cironun teminat fonksiyonu yoktur⁸².

Ciranta yeni bir ciroyu yasaklayabilir. Ciro yasağına rağmen çeki ciro yolu ile devralan şahıslara karşı teminat fonksiyonunun doğurduğu sonuçlardan kendisini kurtarması mümkündür⁸³. Ciranta bu kayıtlı, çeki devredenden sonraki cirantaların ve hamilin

⁷⁶ Y11HD, 29.01.2002, 360-648 sayılı karar

⁷⁷ Pulaşlı, s. 144.

⁷⁸ Pulaşlı, s. 145.

⁷⁹ Pulaşlı, s. 145.

⁸⁰ Pulaşlı, s. 145.

⁸¹ Öztan, s. 118, Pulaşlı, s. 146, Kendigelen, s. 169.

⁸² Pulaşlı, s. 146.

⁸³ Öztan, s. 118, Pulaşlı, s. 146, Kendigelen, s. 169.

kendisine müracaat hakkını ortadan kaldırır. Bu durumda hamil, sorumsuzluk kaydını koyanın dışındaki kimselere müracaat edebilir⁸⁴.

Keşideci çeki ciro edilmesini yasaklayarak lehtara vermiş ise, çek nama yazılı hale gelir ve ciro edilmesine imkan kalmaz. Bu yasağa rağmen ciro edilirse, bundan sadece alacağın temlik hükümleri doğar⁸⁵.

2.3.4.2. Tahsil Cirosu

Tahsil cirosu ile çeki devralan hamil, devreden temsilcisi veya vekili durumundadır. Bunun sonucu olarak muhatap cirantaya karşı sahip olduğu defileri, senedi tahsil cirosu ile devralmış olan hamile karşı da kullanır⁸⁶. Tahsil cirosu “tahsil içindir”, “kabz içindir”, “vekaleten” ibaresi veya tahsil ya da vekalet amacını ifade eden herhangi bir kayıtla çek üzerinde belirtilir⁸⁷.

Tahsil cirosu iki şekilde yapılabilir. Normal olan tahsil cirosunda bu hususun çek üzerinde gösterilmesidir ve aleni tahsil cirosu olarak adlandırılır. Ayrıca temlik cirosunun amacından saptırılarak bu amaçla kullanılması da mümkündür ve gizli tahsil cirosu olarak adlandırılır⁸⁸.

Çeki tahsil cirosu ile devralan kişi ciranta adına çekten doğan bütün hakları kullanmaya yetkili hale gelir. Buna göre çeki ödeme için ibraz, ödememe durumunu tespit ve müracaat hakkının kullanılması gibi işlemlerin tamamını yapabilir⁸⁹. Ayrıca karşılıksız çek keşidesinden dolayı şikayet hakkına da haizdir⁹⁰.

Yargıtay kambiyo senedini tahsil cirosu ile iktisap eden hamilin icra takibi yapamayacağı görüşündedir⁹¹. Pulaşlı’ya göre Yargıtay’ın bu görüşü yerinde değildir, TTK m. 600/I hükmü gereğince tahsil cirosu ile senedi iktisap eden “vekil-hamil” durumunda olduğundan çekten doğan tüm hakları kullanma yetkisine sahiptir. Hamile tanınan bu yetkinin sınırlanması yasal değildir⁹².

Çeki tahsil cirosu ile devralan kişinin çek bedeli üzerinde tasarrufta bulunup bulunamayacağı, yani sulh, feragat ve ibraya yetkili olup olmadığı tartışmalı olmakla birlikte,

⁸⁴ Öztan, s. 119, Pulaşlı, s. 146.

⁸⁵ Öztan, s. 119.

⁸⁶ Pulaşlı, s. 147.

⁸⁷ Pulaşlı, s. 147, Kendigelen, s. 170.

⁸⁸ Öztan119 vd.

⁸⁹ Kendigelen, s. 170.

⁹⁰ Kendigelen, s. 170.

⁹¹ YHGK, 05.06.1985, 1983/12, 792-559.

⁹² Pulaşlı, s. 148.

doktrinde ağırlıklı görüş çeki tahsil cirosu ile devralan kişinin bu yetkisinin olmadığını belirtmektedir⁹³. Pulaşlı bizim de katıldığımız görüşünde, tahsil cirosunda cirantanın çek bedelini bizzat kendisi değil, çeki tahsil amacıyla ciro ettiği kişi vasıtasıyla tahsil etmek istemediğini, oysa ki sulh, feragat ve ibrada çek bedelinin tahsili amacının aksine, bu bedel üzerinde ancak hak sahibi olan kişinin yapabileceği bir takım hukuki tasarruflar söz konusu olduğundan vekil hamil kendisine bu konuda açıkça yetkiverilmeyen hallerde sulh, feragat ve ibraya yetkili olmadığını belirtmiştir⁹⁴.

Çeki tahsil cirosu ile devralan kişi çeki tahsil cirosu ile devredebilir, ancak temlik cirosu yapması mümkün değildir⁹⁵.

Tahsil cirosunun, temlik cirosundan farklı olarak temlik ve teminat işlevi bulunmamakta, yalnız teşhis işlevi bulunmaktadır⁹⁶. Mülkiyet ciroya rağmen ciro edende kalmaktadır⁹⁷.

Tahsil cirosu ile çeki devralan kişinin yetki ve sıfatı, cirantanın ölümü veya ehliyetini yitirmesi ile sona ermez. Ciranta ile tahsil cirosu ile çeki devralan kişi arasındaki ilişki vekalet hükümlerine tabidir. Bu nedenle tahsil cirosu ile çeki devralan kişi vekil edenin yararına ve onun iradesine uygun olarak işlem yapmakla yükümlüdür⁹⁸.

Gizli tahsil cirosu, temlik cirosunun taraflar arasındaki güvene dayanılarak kullanılmasıdır. Bu şekilde temlik cirosu esas amacı dışında kullanılmış olmaktadır. Çek temlik cirosu ile verilmekte ancak taraflar aralarında yaptıkları bir anlaşma ile çek bedelinin devralan tarafından tahsil edilip cirantaya verileceği kararlaştırılmaktadır⁹⁹.

Gizli tahsil cirosunda iki sorunun çıkma ihtimali vardır. İlki çek temlik cirosu ile hamile devredildiği ve çekin mülkiyeti hamilde kaldığı için, anlaşmazlık halinde ciranta bunu usulüne uygun olarak kanıtlamak zorundadır. İkincisi, çek kendisine ciro edilen kişiye çek temlik cirosu ile devredildiğinden, görünürde çekin maliki fakat iç ilişkide vekil-hamili konumundadır. Defiler bakımından borçlu, cironun gizli tahsil cirosu olduğunu ispat etmesi halinde, cirantaya karşı ileri sürebileceği kişisel defileri hamile karşı da ileri sürebilecektir .

⁹³ Pulaşlı, s. 148, Öztan, s. 120.

⁹⁴ Pulaşlı, s. 148.

⁹⁵ Pulaşlı, s. 148, Kendigelen, s. 171, Öztan, s. 120.

⁹⁶ Kendigelen, s. 171, Öztan, s. 120.

⁹⁷ Öztan, s. 120.

⁹⁸ Pulaşlı, s. 148.

⁹⁹ Öztan, s. 121.

2.3.5. Cironun Yapılabileceği Süre

Çek, lehtarın eline geçtiği andan başlayarak, kural olarak ibraz süresi içinde ciro edilebilecektir. Ancak kanun koyucu ibraz süresinin geçmesinden veya henüz bu süre sona ermeden, ödenmeme durumunun TTK m. 720 hükmü uyarınca usulüne uygun olarak tespit ettirilmesinden sonra da senedin ciro edilebileceği kuralını getirmiş, bununla birlikte kanunda vadeden sonra ciro, doktrinde ise gecikmiş ciro olarak adlandırılan bu tür cironun TTK m. 602 hükmüne paralel olarak ancak alacağın temlik hükmelerini doğurabileceği hükme bağlanmıştır (TTK m. 705/I). Tarihsiz bir cironun bulunması halinde ise aksi ispatlanıncaya kadar ödememe durumunu tespiti ya da ibraz müddetinin bitiminden önce yapılmış sayılacaktır (TTK m. 705/II)¹⁰⁰.

Gecikmiş ciro her ne kadar alacağın temlik hükümlerini doğuracaksa da burada keşidecinin veya çek dolayısıyla sorumluluk altına giren kişilerin, gecikmiş ciro ile birlikte her türlü şahsi defilerini hamile karşı ileri sürme hakkı kazandıkları sonucuna varılmamalıdır. Zira bu olasılıkta sadece çeki ibraz müddetinden veya ödememe durumunun tespitinden sonra ciro eden kişiye karşı haiz olduğu şahsi defiler artık alacağın temlik hükümleri kapsamında çeki iktisap eden kişilere karşı ileri sürülebilecektir¹⁰¹.

Buna karşılık daha önce ciro zincirinde yer alan kişilerden olan ilişkilerden kaynaklanan defiler ise, emre yazılı senetlerdeki olağan cironun fonksiyonları gereği salt kendi aralarında ileri sürülebilecektir¹⁰².

Gecikmiş ciro alacağın temlik hükmünde olduğundan bir teminat fonksiyonu bulunmamaktadır. Buna karşılık bu son zincirin başlamasından öncekiler alelade ciro olmakla, cironun tüm fonksiyonlarını yerine getirecektir. Yargıtay'da özellikle cezai sorumluluk açısından gecikmiş cironun, senet hamiline şikayet hakkı tanımayacağını tartışmasız bir biçimde kabul etmektedir¹⁰³.

2.3.6. Cironun Hükümleri

Düzgün bir ciro zinciri ile çeki iktisap eden kimse meşru hamil sıfatını kazanır ve çekten kaynaklanan tüm hakları kullanabilir. Meşru hamil çeki süresi içinde muhataba ibrazla ödeme talebinde bulunabilir, karşılığının bulunmaması halinde kendisinden önceki çek borçlularına

¹⁰⁰ Kendigelen, s. 171; Öztan, s. 273.

¹⁰¹ Kendigelen, s. 172.

¹⁰² Kendigelen, s. 172.

¹⁰³ Kendigelen, s. 173.

(keşideci, ciranta, avalist) kambiyo senetlerine mahsus yolla müracaat edebilir veya çeki bir başka kimseye devretmekle çekten doğan tüm hakları o kişiye intikal ettirebilir¹⁰⁴.

Düzgün cirodan kasıt, ilk ciro lehtar tarafından yapıldıktan sonra, bir ciroda kendisine ciro edilen kişinin sonraki ciroda, ciro eden durumunda bulunması, bu şekilde birbirine bağlı cirolarla çekin hamile kadar gelmiş olmasıdır. Bir beyaz cirodan sonra çeki yeniden ciro eden kişinin, çeki beyaz ciro ile iktisap ettiği kabul edilir. Bu ilkeler ışığında çeki ödemek üzere muhataba ibraz eden kişinin de tam ciro şeklindeki son ciroda adı yazılı kişi olması veya çeki son olarak beyaz ciro ile iktisap etmiş olması şarttır.

Ciro zincirine göre meşru hamil tespit edilirken çizilmiş cirolar yazılmamış hükmündedir (TTK m. 702). Bir ciroyu çizmekle kendi hak sahipliliğinde herhangi bir değişikliğe neden olmayan kimse, çek üzerindeki ciroyu veya ciroları çizme konusunda yetkili sayılır¹⁰⁵. Çek hamili yaptığı ciroyu çizerek, yeni bir ciro yapabilir. İşbu cironun çizilmesi ile artık bu cirantaya başvurulamaz. Lehine ciro yapılan ve çeki hamil olmayan bu ciranta adayının çekten dolayı herhangi bir hakkı söz konusu değildir¹⁰⁶. Cironun çizilmesinden anlaşılması gereken cironun tamamının çizilmesidir. Bunun dışında bir kimsenin elinde bulundurduğu çekteki ciroların bir kısmını çizmesine imkan tanınmış çizilmeyen kısmın geçerli kabul edilmesi önü alınamaz tahrifatlara sebebiyet verecek ve böylelikle çeki geçerli bir temlik olmaksızın ele geçiren kişilerin bu şekilde işlemlerle kendilerini şeklen meşru hamil haline getirebilecekleri için kabulü mümkün değildir¹⁰⁷.

2.4. Hamiline Yazılı Çekin Devri

Çek, poliçe ve bonodan farklı olarak hamiline düzenlenebilir. “Belirli bir kimse lehine” veya “hamiline” veya “hamiline” sözcüğünün veya benzer bir sözcüğün kullanılmasıyla çek hamiline yazılabilir. Çekten kimin lehine keşide edildiği anlaşılamiyorsa veya boşsa çek hamilinedir¹⁰⁸.

Hamiline yazılı çekler yeni Çek Kanununda ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Ancak yeni düzenlemede hamiline yazılı çek, çek türü bakımından sahip olduğu tüm özellikleri korumakta, bu hususta hiçbir değişik veya istisnai hüküm içermemektedir. Hamiline yazılı

¹⁰⁴ Kendigelen, s. 173.

¹⁰⁵ Eriş, s. 163, Kendigelen, s. 174.

¹⁰⁶ Eriş, s. 164.

¹⁰⁷ Kendigelen, s. 174.

¹⁰⁸ Poroy/Tekinalp, s. 272, Pulaşlı, s.227.

çekin Çek Kanunu açısından yeni işlevi diğer çeklerden kolayca ayırt edilebilmesini sağlamaktadır¹⁰⁹.

Diğer çeklerden farklılaştırmanın amacı ise, kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması, kara para aklanması ve terörün finansmanının önlenmesidir. Zira hamiline yazılı çekler en kolay devredilebilen çeklerdir. Herhangi bir ciroya dahi ihtiyaç kalmaksızın çek yaprağının teslimi ile el değiştirebilmektedir. Böylece, çekin devredildiği kişilerin kimler olduğunun tespiti imkânı kalmamaktadır. Bu durum ise, vergi denetiminde güçlükler yaratmakta ve kayıt dışı işlem sürecinin izlenmesini imkânsız kılarak kayıtlı dışı ekonominin işlemesine katkı sağlamaktadır¹¹⁰.

Hamiline yazılı çeki hem tacirler hem de tacir olmayan kişiler kullanabilir¹¹¹. Hamiline yazılı çek keşide edebilmenin şartı hamiline çek hesabı açtırmış olmaktır.

Çek Kanunu ile, TTK’da yer alan, çekin kanunen emre yazılı olduğu yönündeki kural değiştirilmiştir. Zira yeni düzenlemeye göre çek, daha baştan kanunen “emre” veya “hamiline” yazılı olarak düzenlenmektedir. Çek Kanununun 2/VI hükmü ve Merkez Bankası’nın 2010/2 sayılı Tebliğinin 3/d/2 ve 3/d/4 hükümlerinde keşide edilebilecek çekler arasında “Tacir”, “Tacir Hamiline”, “Tacir Olmayan” ve “Tacir Olmayan Hamiline” çekler açıkça birbirinden ayrılmış ve bu çeklerin rengi ve üzerinde yer alması zorunlu ibare belirlenmiştir¹¹².

Hamiline çek defteri yaprağı kullanılmadan, düzenlenen hamiline yazılı çeklerin geçerli olup olmadığı konusunda yasada açık düzenleme bulunmamakla birlikte Çek Kanunu m. 2/IX hükmü “Türk Ticaret Kanunundaki unsurları taşıması kaydıyla, düzenlenen çekin bu maddede yer alan koşullara aykırı olması çekin geçerliliğini etkilemez” denildiğinden matbu “hamiline” ibaresi taşımayan hamiline yazılı çekler TTK hükümlerine uyulması şartıyla geçerli sayılacaktır¹¹³.

¹⁰⁹ Beşir Fatih Doğan, “5941 Sayılı Çek Kanununa Göre Yeni Çek Türleri”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:1 S:1, 2010, s. 95.

¹¹⁰ 5941 sayılı Çek Kanunu Genel Gerekçesi, s. 4, N. 23, <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0710.pdf>, (erişim 30.04.2012)

¹¹¹ Seza Reisoğlu, “Yeni Çek Kanunu ve Hukuki Sorunlar”, s.2.

http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Konferans_Sunumlari/SR_yeni_cek_kanunu_ve_degerlendirilmesi_07012010.pdf, (erişim 30.04.2012)

¹¹² Doğan, s. 96.

¹¹³ Reisoğlu, s. 2.

Hamiline yazılı çekin devri için, çek üzerindeki zilyetliğin devri yani çekin teslimi şarttır¹¹⁴. Bunun dışında bir yazılı devir beyanına veya ciroya kesinlikle ihtiyaç yoktur¹¹⁵.

Yeni zilyet çekin maliki dolayısıyla çekten doğan hakları kullanmaya yetkili sayılır. Çeki devredenin çekle ilgisi kesilir. Yani çeki devredenler müracaat borçlusu olmazlar. Hamiline yazılı çekler üzerinde çoğu zaman sadece keşidecinin imzası bulunur¹¹⁶.

Hamiline yazılı bir çeki iyi niyetle iktisap eden kimsenin hakkı aynen ciro suretiyle devirde olduğu gibi korunur¹¹⁷.

Hamiline yazılı bir çekin ciro edilmesi halinde TTK m. 703 hükmü gereğince ciro hukuken dikkate alınmakta ve ciranta emre yazılı senetlerdeki kurallara göre çek bedelinden sorumlu olmaktadır. Söz konusu cironun sadece teminat fonksiyonu vardır¹¹⁸. Ancak ciroya rağmen çek hamiline yazılı çek niteliğini korur. Hamiline yazılı çekin cirosu sadece cirantayı hamile karşı sorumlu kılar ve bir tür teminat işlevi görür¹¹⁹.

SONUÇ

TTK'da "Kambiyo Senetleri" başlığı altında poliçe ve bono ile birlikte düzenlenmiş bulunan çek bir kıymetli evrak türüdür. Türk Hukukunda çeki ilişkin temel kaynak TTK'dır. Ayrıca çeki ilişkin düzenlemeler çeki ilişkin olarak TTK'ya göre özel kanun olan Çek Kanununda da yer almaktadır.

Çek, kanunen emre yazılı kıymetli evrak olmakla birlikte, çekin nama veya hamiline yazılı olarak düzenlenmesi de mümkündür. Bu kapsamda emre, nama ve hamiline yazılı çeklerin devri farklılıklar göstermektedir.

Emre yazılı çekler ciro ve teslim yoluyla, nama yazılı çekler, alacağın temliki yoluyla ve hamiline yazılı çekler ise teslim yoluyla devredilmektedir.

Çekin ekonomik ve ticari hayattaki rolünü yerine getirebilmesi için öncelikle çekin tadavülünün ve devrinin doğru bir biçimde yapılması gerekmektedir. Çekler türlerine göre farklı devir şekillerine tabi olmaları nedeniyle, gerek çeki düzenleyen keşidecinin, gerek çekin lehtarının ve gerekse cirantaların kısacası çekten hukuki yararı ve ilgisi olan tüm kişilerin

¹¹⁴ Kayar, s. 175, Tuna, s. 299, Kınacıoğlu, s. 280, Kendigelen, s. 175, Poroy/Tekinalp, s. 272, Pulaşlı, s. 228, Öztan, s. 272.

¹¹⁵ Kendigelen, s. 175.

¹¹⁶ Kınacıoğlu, s. 280.

¹¹⁷ Kınacıoğlu, s. 280, Tuna, s. 299

¹¹⁸ Kınacıoğlu, s. 280; Poroy/Tekinalp, s. 269.

¹¹⁹ Pulaşlı, s. 228, Tuna, s. 299, Poroy/Tekinalp, s. 269, Öztan, s. 273.

yapmış oldukları işlemin hukuki mahiyetini doğru tespit edebilmeleri çek türlerini ve çek türlerine göre devir şekillerini bilmeleri büyük önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- **5941 sayılı Çek Kanunu Genel Gerekçesi**, <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0710.pdf>.
- DOĞAN, Beşir Fatih, “**5941 Sayılı Çek Kanununa Göre Yeni Çek Türleri**”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:1 S:1, 2010,
- ERİŞ, Gönen, **Açıklamalı – İctihatlı Uygulamalı Çek Hukuku**, Ankara, 2004
- KAYAR, İsmail, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara, 2005
- KENDİGELEN, Abuzer, **Çek Hukuku**, İstanbul, 2006
- KINACIOĞLU, Naci, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara 1999
- OĞUZOĞLU, Abdullah Çetin ve OĞUZOĞLU, Özkan, **Açıklamalı-İctihatlı Bono ve Çek Sorunları**, İstanbul
- ÖZTAN, Fırat, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara, 2008
- POROY, Reha ve TEKİNALP, Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul, 2006
- PULAŞLI, Hasan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara, 2007
- REİSOĞLU, Seza , “**Yeni Çek Kanunu ve Hukuki Sorunlar**”,
http://www.fbb.org.tr/Dosyalar/Konferans_Sunumlari/SR_yeni_cek_kanunu_ve_degerlendirilmesi_07012010.pdf
- TUNA, Ergun, **Ticaret Hukuku Prensipleri**, İstanbul, 2000
- ÜLGEN, Hüseyin, HELVACI, Mehmet, KENDİGELEN, Abuzer ve KAYA, Arslan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul, 2006
- YILDIZ, Şükrü, “**5491 sayılı (Yeni) Çek Kanunu’nun Çek Hukukuna Etkileri**”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y:9, S:18, 2010.